

D O G M A T I E K

PROF. P.J. COETZEE

Inleiding.

Die Dogmatiek is van groot betekenis.

(1) Vir die teologie.

Ensiklopedies gaan die eksegeese daaraan vooraf - na die resultate van die Skriftuurlike eksegeese moet fyn geluister word. Die Kerkgeskiedenis is vir die Dogmatiek nodig - teneinde die dwaalweë en die suiwere koers skerp te onderskei. Sonder die diakonia van die kerk sou die Dogmatiek nie in die praktiese lewe veel deurwerking vind nie. In hierdie opset het die Dogmatiek n eie plek. Dit vorm die sluitsteen, die saambinding en gee stuur "aan geheel het theologiese bedryf" (K. Dyk).

(2) Vir die kerk.

Die beoefening van hierdie wetenskap raak die wel en wee van die kerk. Deur verwaarlosing en miskenning van die dogma word die ruggraat van die kerk gebreek (Het Dogma der Kerk, p. 7). Die kerk staan dan weerloos in n vyandige wêreld, die prediking word uitgehol en die geloofslewe van die lidmate aan verskraling prysgegee. Ook wie met Dogmatiek besig is, moet waak en bid. Die Dogmatiek kan vir die kerk n bron wees van reformatoriese lewe, maar ook n invalspoort vir verleidende geeste.

Die Dogmatiek is van wesenlike belang vir die kerk in al sy dienste: Dit het alles te maak (a) met die Woordbediening in die erediens. Vgl. G.C. van Niftrik, Kleine Dogmatiek, p. 13/14, oor die Skelet en die bakens in die see.

(b) Verder, met die kategeese (die Dogmatiek gee beslag aan die onderwysing en die pastoraat op hierdie vlak - daarom moet dit bo verdenking Bybels-verantwoord wees.

(c) Met die hele herderlike sorg. Suiwer dogmatiese besinning is nodig om die regte weg te wys en nie dwaalweë te betree in mistisisme en intellektualisme, in praktisisme en indifferentisme nie. (d) Die dogma en dogmatiese besinning moet n duidelike beslag gee aan die liturgiek (inrigting van die erediens). Vgl. die essensiële teenstellings tussen die Roomse Kultus as diens van die offer en die gereformeerde as diens van die Goddelike Woord.

Die credo moet die hele liturgie bepaal. (e) Ook aan die diakonale sorg word 'n bepaalde stempel gegee. Basies is bv. die visie of dit 'n diens van die kerk is wat Christus beveel het, en of dit 'n orgaan is (die kerk) wat net 'n sosiale taak het, 'n taak wat maatskaplike werkers ook kan verrig. M.a.w. die hele kerk en al sy arbeid is aan die dogma gebonde. Dit vind sy hoogtepunt in die Woordbediening.

(3) Vir die persoonlike lewe van die Christene.

Die geloofslewe verkeer onder bedreiging. Vir die oefening van die geloof het die dogma, die belydenis van die kerk en die verdere bestudering van hierdie dogma, die sistematiese bewerking van die openbaringsgegewens, groot waarde.

(1) Elkeen vaar nie onder sy eie vlag nie. Die dogma van die kerk kom met die eis van saambinding en word gedra deur wat Paulus in Efes. 3:18 skrywe. Die Dogmatiek met sy bevrugtende arbeid vir die kerk stimuleer die gemeenskap van die heiliges. Vgl. Het Dogma der Kerk, p. 12.

(2) Daar is die gevaar dat deur eensydigheid ons geestelike lewe of verstar of vervloei of opgaan in ongesonde bevinding, of verswelg raak in die drukte van die lewe. Die dogma en die Dogmatiek lei ons na die H.Skrif. So leer ons dat die geloofskennis die geloofservaring eis, dat die regverdiging in die heiliging vrug dra, dat die stuk van die dankbaarheid noodwendig volg op die stuk van die verlossing. So word die weg suiwer gesien, en kan ook gewaak word teen wat van die suiwere belydenis kan vervreem (die apostels waarsku ernstig in Koloss. 2:4 e.v.; 2 Thess. 2:1 e.v.; 1 Tim. 1:3 e.v.; 2 Tim. 2:14 e.v.; 2 Petr. 2:1 e.v.; 1 Joh. 4:1 e.v. (Vgl. ook Christus se vermaning in Openb. 2:6,10,13,24; 3:3,8,10,11)).

Daar moet dus wisselwerking wees tussen Kerk en teologie. Vgl. G.C. van Niftrik, a.w., p. 9/10 oor die eksistensiële toespitsing van die Dogmatiek. Ons is nie neutrale toeskouers nie. Dit is 'n geloofsdaad - luister, nadink, naspreek, terugwys na God se Woord.

Die Dogmatiek hou hom in 'n belangrike opsig besig met die dogma.

Die woord Dogmatiek is immers van dogma afgelei.

Die betekenis van 'n dogma. In die teologie beteken dogma nie die mening (mera opinio) of insig van 'n teoloog of van 'n teologiese rigting nie. Dit is nie slegs 'n opinio fidelium nie, maar 'n decretum ecclesiae. Dit is 'n deur die Kerk onder die leiding van die Heilige Gees en dus met die aan die Kerk verleende outoriteit, uitgevaardigde leerstuk (A. Kuyper, Enc. der Heilige Godgeleerdheid, III, p. 396). Die uitgangspunt vir die Christelike spraakgebruik is Hand. 16:4 vergeleke met Hand. 15:28. (Vgl. ook Luk. 2:1 en Koloss. 2:14). Ons lees hier van dogmata en van edokse. Dit blyk: die Sinode te Jerusalem gee nie net 'n opinie of rig 'n versoek waarby die kerke "vryblywend" is nie. Nee, daar is gestaan in die oortuiging dat die uitspraak geskied onder dekking van die gesag van die Heilige Gees. Kragtens die belofte van die Hoof van die kerk (Joh. 16:3a) kan die kerk oortuig wees dat die leerstukke (dogma's) wat hy vasstel met gesag bekleed is omdat die kerk by die vasstel daarvan deur die H.Gees gelei is.

Die woord dogma (dit word gebruik om die belydenis van die waarheid van God deur die kerk aan te dui) kom van die Griekse woord dokein; dit kan goed dink, of besluit beteken. In lg. sin word dogma gebruik vir 'n uitspraak van die Kerk. Sodanige uitspraak is 'n menslike woord, maar 'n gekwali- seerde woord. Dit is tegelyk 'n "formulering" wat vrug is van die besinning op God se Woord, en dit dra 'n gesagskarakter. Dit steun vir hierdie gesag op die woorde van God wat aan die kerk toevertrou is. By Plato ontleen die dogma sy gesag aan die geestelike oorwig van die denker, by die Romeinse Keiser aan sy wêreldlike mag. Die kerklike dogma rus egter in die openbaring van God en mag sy gesag alleen hierin grond. Wie hom nie deur die kerk laat bind as hy suiwer volgens die Skrif spreek, laat hom ook nie deur Christus bind nie. (Het Dogma der Kerk, p. 14).

Ons kan die dogma dus so omskrywe: Dit is die uitspraak van die deur God se Gees geleide kerk, wat hom op die waarheid van God besin (die kerk se refleksie), en die resultaat neerlê in sy reproduksie, in sy belydenis.

Dogma en Dogmatiek.

Die dogma is die reproduksie van die refleksie van die kerk op die waarheid van God - altyd in kerklike sin. Die Dogmatiek is die wetenskaplike arbeid, wat hom met die dogma van die kerk volgens die maatstaf van die Heilige Skrif besig hou. Dit is dus arbeid met n dogmatiese gerigtheid. Tussen die Dogmaticus en die Skrif lê in n sekere sin die dogma, wat die waarheid van die Skrif suiwer wil uitdruk. (K. Barth: "Das Wort Gottes ist über dem Dogma wie der Himmel über der Erde ist.") Op die Dogmaticus rus die plig om te ondersoek of dit so is, en vir so ver dit blyk, te bewys dat dit so is (A. Kuyper, a.w., p. 411).

Die Dogmaticus probeer langs hierdie weg kom tot n sistematiese weergawe van die geopenbaarde kennis of waarheid van God. Dit spreek vanself dat die Dogmatiek daarby rekening hou met die historie-ontwikkeling in die dogma-vorming en die stryd wat die kerk in hierdie opsig gevoer het; die Dogmatiek het nie net met één eeu te doen nie, al moet dit self die dogma enkel en alleen uit die Skrif opbou. Vgl. G.C. van Niftrik, a.w., p. 15/16 oor die Dogmatiek as n kritiese wetenskap. Verder: Het Dogma der Kerk, p. 17/18, ook i.v.m. die teëpool van die konfessionalisme, die anti-konfessionalistiese Biblisisme (p. 18/19).

A. Kuyper: Die Dogmatiek is die sisteem van die kennis van God, dit is die studievak wat die aan ons geopenbaarde waarheid, in die vorm van ons eie bewussyn, uiteensit (a.w., p. 347, 395).

H. Bavinck: "Dogmatiek is alzoö en kan niet anders bestaan dan als wetenschappelyk systeem der kennisse Gods, dat is nader op Christelyk standpunt, van die kennis, welke Hy aangaande Zichzelf en aangaande alle schepselen als staande in relatie tot Hem in Zyn Woord aan de Kerk heeft geopenbaard" (Geref. Dogm. I, 15).

Die naam:

In 1659 het Lukas Reinhardt se Synopsis theologiae dogmaticae verskyn. Die naam Dogmatiek toe vir eerste keer op voorgrond. Voorheen was daar ander name soos Sententiae, Summa Theologiae, Loci Communes, Institutio religionis christianae, Synopsis puris theologiae; later is ook van Christlike Lehre (Geloofsleer) gespreek.

Dogmatiek en religie

Die dogma en die dogmatiek wat hom met die dogma besig hou, bring ons by die breë veld van die religie. Eerbied betaam die beoefenaar van hierdie wetenskap.

Bavinck: "Die misterie is die lewenselement van die dogmatiek".

Die woord religie: etimologies af te lei van relegese (herlees, jou noukeurig besin - dus ernstige bepeinsing van die Goddelike dinge), of van religare (vasheg, vasbind - lê alle nadruk op die gebondenheid aan God) of van ligere of deligere (terug sien of opsien - spreek dus van die vrees en die eerbied vir God.

I Wese van die religie:

(a) relig is objectiva. O.T. leer d.i. die verbond van God met sy volk. Uitvloei van daardie verbond is God se woorde, geboie, insettinge van die Here - dit vorm saam die thora, die onderwysing, die wetboek van Jahwe. Dit is die verhouding tussen God en mens wat deur God Self verordineer is. Die religio objectiva is volgens die H.Skrif die kennis wat God a.g. Homself aan sy skepsel geskenk het; sy wette; die wyse waarop Jahwe volgens sy eie woord gedien wil word. God laat dit nie a.d. willekeur van sy skepsel oor hoe Hy gedien wil word nie. Die religio objectiva bereik sy hoogtepunt in die openbaring van God in Jesus Christus.

(b) religio subjectiva. D.i. die religieuse gesindheid van die hart, waar geloof, hoop en liefde die vernaamste komponente moet wees. Die Reformatore laat die religio subjectiva uit die wedergeboorte opkom, meer bepaald uit die geloof, en het skerp onderskei tussen die subjektiewe gesindheid, cultus

internus (aanbidding, vertrouwe, gehoorsaamheid, onderwerping) en die sig na buite openbarende diens van God, cultus externus (die erediens in engere en wyere sin).

Die religio subjectiva is n habitus, n sekere aanleg in die mens wat onder die invloed van die religio objectiva in daad oorgaan. Hierdie "aanleg" by elke mens (Calvyn: "semen religionis omnibus inditum", Inst. I, 4,1). Dit vind uiting in die liefde tot God en die naaste (Matth. 22).

II Setel van die religie. Dit omvat die hele mens. Die intellektualiste beweer dat die setel van die religie in die verstand is, die moraliste soek dit in die wil, die sensualiste in die gevoel. Die religie is n saak van verstand, wil en gevoel; die hele mens word opgeëis met al die gawes en kragte wat God geskenk het.

III Oorsprong van die religie. Daar was geen aanvangsperiode waarin die mens sonder religie was, sonder gemeenskap met God, sonder kennis van God, sonder dat die mens in sy diens gestel was nie. Die mens was nie oorspronklik neutraal of indifferent teenoor God nie. Die religie is met die skepping gegee - die mens na God se beeld en gelykenis. Adam - seun van God (Luk. 3:38). Wie die religie wil vernietig, maak n aanslag op die menslike natuur self.

(Daar is beweer dat die religie uit priesterbedrog te verklaar is - dat priesters hulle as tussengangers tussen die mense en onsigbare wesens of "gode" kom opwerp het - so het godsdienste en priesterklasse, word beweer, ontstaan. Dit is al dwaas genoeg om son algemene en magtige verskynsel as die religie op die manier te wil verklaar).

IV Uiting van die religie. Die religie mag nie verborge bly in die intimiteit van ons innerlike lewe nie. Dit begin wel daar. Dit kom van binne uit, uit die wedergebore hart (die verstand verlig, die gevoel en die wil vernuut en geheilig). Die religie tree aanbiddend na buite. Die cultus internus dring tot cultus externus, die openbaring na buite, die hoorbare gebed, die onderhouding van God se geboeie, die belydenis van sy Naam, die

saamkom in sy voorhowe (kortom: die private en die publieke erediens).

Deur die sonde is die religie bederwe (vgl. gruwels in heidenwêreld by die verering van hulle gode). Die religie - ontaard, maar nie vernietig nie. Deur die verlossing in Jesus Christus word dit in beginsel herstel en geheilig.

In die ware religie gaan dit om die juiste kennis van God (vr. 122, H.Kateg. : "Laat u Naam geheilig word. Dit is: Gee ons eerstelik dat ons U reg ken ...") en dan om die suiwere belydenis van sy Naam (vr. 99, H.Kateg.: ..... "kortom, dat ons die heilige Naam van God nie anders as met vrees en eerbied moet gebruik nie, sodat Hy deur ons reg bely, aangeroep en in al ons woorde en werke geprys word").

Om hierdie kennis en belydenis is dit in die dogma van die kerk en in die dogmatiek as teologiese wetenskap te doen.

Die dogma kom uit die religie op en kan sonder die religie nie bestaan nie. Ondertussen is die dogma die inhoud en lewenskrag van die dogmatiek. Daar is drie principia waaruit die religie opkom:

- (1) As daar religie sal wees, dit is gemeenskap met God en diens aan God en kennis a.g. Hom. God moet bestaan. Sonder sy bestaan kan daar van sy diens geen sprake wees nie. Hierdie principium essendi vorm die grondslag van die religie en die dogma - dit beheers dus ook die dogmatiek.
- (2) Die principium cognoscendi externum - dit behels dat as daar van religie (en ook van dogmatiek) sprake kan wees, God nie alleen moet bestaan nie, maar dat Hy ook kenbaar moet wees.
- (3) Hiermee moet gepaard gaan die principium cognoscendi internum (in subjecto) d.w.s. as die mens God kan ken en dien, moet hy ook self die innerlike orgaan besit om die kennis te gryp en te belewe. God moet bestaan Hy moet geken kan word, ons moet Hom kan ken.

D.i. die onmisbare uitgangspunte vir die religie en die dogmatiek.

Wese en begrip van Openbaring.

(a) Openbaring is eie aan die religie. Dit geld die Christendom, maar ook ander godsdienste. Die besef ook by heidene: die "gode" moet hulle bekend maak indien die mens iets van die bonatuurlike dinge sal weet. Geskiedenis van die godsdienste laat blyk: alle godsdienste berus op Openbaring - n kenmerkende, wesenlike bestanddeel. Soveel sg. "heilige boeke": (1) In die sg. natuurgodsdienste - die "gode" openbaar hulle deur orakels, profete, tekens en wonders wat die mense waarnem of meen om waar te neem in die natuur - boweal aan die hemelgewelf of in al wat afwyk van die gewone loop van die dinge.

(2) In die sg. etiese godsdienste. Volgens Tiele (Inl. tot die godsdienswetenskap) word hier persoonlike "gode" aange-roep. Maak daarop aanspraak dat hulle deur n middelaar gestig is aan wie die "godheid" die hoogste openbaring aan die mensheid bekend gemaak het. Zarathustra sy roeping tot profeet in n droom ontvang - hy sou menigmaal deur engele in die hemel gebring gewees het - daar in gesprek met Osmuzd. Mohammed sy eerste openbaring, 40 jaar oud, daarna telkens openbaringe - die inhoud in die Koran. Die Grieke en Romeine glo die gode is redders, helpers, raadgewers van die mense - moes wil van die gode aflees van die vlug van voëls, uit die ingewande van diere verskynsels aan die hemeltrans. In hierdie godsdienste n nabloei van die paradysheerlikheid, soos naglans na sononder.

(b) Dat Openbaring eie is aan die religie is begryplik.

Die godsdiens stel die mens in n verhouding, nie eerstens tot die wêreld of tot die medemens, maar tot n bonatuurlike, on-sienlike, ewige mag hoe die mens hom hierdie mag ook al in-dink. Sommige wil hierdie verhouding ontken, bv. Fenerbach wat sê: God is niks anders as die hipostasering van menslike begeertes, drome en verlangens nie - die godsdiens het te doen met die mens se verhouding tot homself; Comte sien dit as die verhouding tot die mensheid; Strauss: die mens se verhouding tot die wêreld geheel; Haeckel: tot die ware, die goeie en die skone; spiritisme: tot afgestorwe geeste.

Godsdiens word in bygeloof omgesit, n waan.

Die agnostisisme (leer van die onkenbaarheid van die bosinnelike dinge, meer bepaald van God, van sy bestaan en sy wese) lynreg in stryd met die wese van die religie (terwyl die ateïsme God se bestaan loën, onthou die agnostisisme van Huxley, Spencer, Darwin e.a. hulle van n besliste uitspraak (abstentionisme). Die Heilige Skrif leer egter sowel die onbegryplikheid van God vanweë sy oneindige grootheid (Joh. 11:7; 26:14; 36:26; Joh. 1:18; 1 Tim. 6:16), asook sy kenbaarheid o.g.v. sy algemene en besondere Openbaring. (Hand. 14:17; Rom. 1:19,20, Joh. 1:18).

Die skeptisisme, die wysgerige standpunt dat kennis van die dinge nie moontlik is nie - die moontlikheid van n objektiewe kennis is dus uitgesluit. (Hulle saag die tak af waarop hulle sit).

Ook by die primitiefste, laagste vorm van natuur godsdiens reeds geloof aan gode, hul transsendensie, en aan die mens se verwantskap aan hulle. Alle godsdiens is supranaturalisties in die sin dat n goddelike mag aanvaar word wat van die wêreld onderskeie en daarbokant verhewe is en desnietemin langs een of ander weg daarin neerdaal en so die beoefening van gemeenskap moontlik maak (panteïsme - God één met kosmiese werklikheid). Meerendeel godsdiens rus op openbaring, op die geloof aan n bewuste, vrywillige, opsetlike bekendmaking van God aan die mens. Die naturalis (die mens wat net die werklikheid van hierdie natuur, van die natuurlike wêreld erken, sal van n bonatuurlike openbaring nie wil weet nie. Die naturalisme val saam met die materialisme wanneer alleen die stoflike werklikheid erken word, die selfstandige realiteit van die geestelike geloën word, en die psigiese uit die materiële verklaar word.

Tweedens kan ook naturalisme genoem word elke stroming wat wel die werklikheid van die geestelike erken, wat ook in hierdie wêreld onderskei tussen stof en gees, maar n transsendente God bo hierdie wêreld verwerp - dan is die naturalisme eintlik dieselfde as panteïsme wat alleen wil weet van onpersoonlike, ewige, goddelike kragte in die wêreld.

Die H.Skrif leer dat God en wêreld nie één is nie, maar twee. God is voor, bo en onafhanklik van die wêreld (transsendensie) en tegelykertyd is Hy in alle dinge teenwoordig (immanensie); hierdie teenwoordigheid is dan nie van so n aard dat God en wêreld ineenvloei nie, dat die grense tussen God en wêreld uitgewis word nie, maar so dat God onafhanklik van die wêreld bestaan. Teïsme teenoor panteïsme (Spinoza: God en wêreld is nie wesenlik nie, maar slegs in ons denke onderskeie. God, die ewige grondwese, die oncindige substansie, openbaar Hom sonder om self gees of stof, denke of uitgebreidheid te wees, in tallose vorme in die geestelike wêreld as denke, in die stoflike wêreld as uitgebreidheid).

Eichte: die sedelike wêreldorde is God. Schopenhauer: die wêreldgrond is die bewustelose, blinde wil (pantefistiese inslag - God nie n selfbewuste en willende wese wat voor, bo en onafhanklik van die kosmos bestaan nie.

Die deïstiese naturalisme bely nog wel n persoonlike God, erken ook n algemene openbaring van God in die natuur, die geskiedenis en die innerlike lewe (verstand en hart) van die mens, maar verwerp die moontlikheid en selfs die noodsaaklikheid van n besondere, benatuurlike openbaring. Herbert (oorlede 1648), John Locke (oorl. 1704) e.a. wil alleen weet van n natuurlike openbaring en nie van n geopenbaarde supra-naturele religie nie. Hierdie naturalisme het tot rasionalisme gelei wat nie alleen die openbaring van God maar ook alle religie verwerp het. Die rede doen ook uitspraak oor die inhoud van die openbaring; die openbaring mag nie met die rede in stryd kom nie, mag niks bevat wat nie prinsipieel en potensieel in die rede aanwesig is, en dus ook deur die rede beoordeel kan word nie. Die rasionalisme het ten slotte gehandhaaf dat daar geen ander openbaring as deur die natuur en die geskiedenis is nie. Die humanisme hier aan die woord: God openbaar Hom in die ontwikkeling van die menslike gees. Dit borrel op uit n innerlike, skeppende bron, soos bv. die geniale, die originele, die gawe van poësie openbaringe van God genoem word (Herder, Jacobi, Schelling, Duitse wysgeer van die Idealisme).

Schelling: "Die menslike gees skep vir hom sy wêreld, en die verhewe idees wat uit die altoos worstelende en skeppende gees opstyg, is openbaringe". God openbaar Hom dus nie aan die mens nie, maar in hom.

Wie die supra-naturele openbaring van God loën, wie die natuurlike wêreld die een en al ag, wie alles wat bo die natuur uitgaan, misken, sien hierdie wêreld as synde selfstandig en onafhanklik van God; kan ten slotte die geloof in God nie meer handhaaf nie. Religie en bonatuurlike openbaring hang ten nouste saam, die een is sonder die ander nie moontlik nie; daarom het ook elke poging om die openbaringsfeite en die heilswonders naturalisties te verklaar, uitgeloop op n loëning van hierdie feite en het hierdie resultaat duidelik in die lig gestel dat die naturalisme hom teenoor die Heilige Skrif stel. Die wonder, die genade word oorbodig geag, natuurkrag en s.g. natuurlike Godsdienst is alles - maar daarmee verval die waaragtige religie wat sy grond in die God van die Skrifte vind, wat nie met die natuur saamval nie, maar wat, hoewel Hy ook immanent in hierdie wêreld is, tog transsendent daarbokant verhewe is en Hom in sy genade, in die Persoon van Jesus Christus openbaar.

Die Teïsme staan teenoor die Deïsme wat God van die skepsel losmaak en die mens van God se gemeenskap beroof; en teenoor die Panteïsme wat die gemeenskap skynbaar laat bestaan, maar dit vereenselwig Skepper en skepsel, dit beskou die skepsel as deel van die Skepper en laat in die Al - "één die goddelike en menslike lewe saanvloei. Die Deïsme weet van die transsendensie van God, die Panteïsme van sy immanensie - beide opereer met n deel van die waarheid, wat dit eensydig op en werk dit gebrekkig uit. Die Teïsme handhaaf dat God geskeie van en verhewe bo al die geskapene in Homself bestaan en dat God nou met die skepping verbonde is en in die skepsel woning maak. Die Teïsme ken beide waarhede (God se transsendensie en sy immanensie), sien hulle in n juiste verband, hou hulle in die regte ewewig en bring hulle tot n harmoniese ontwikkeling.

Ons bely as Gereformeerdes die Naam van dié God wat die wil en die vermoë het om die kennis wat Hy van Homself het (d.i. *theologia archetypa*) aan die mens in die mate wat vir die mens genoegsaam sal wees, mee te deel, sodat die mens Hom sal ken (sodat daar dus by die mens sprake van *theologia ectypa* sal wees) en die mens Hom sal liefhê, dien en verheerlik.

Slotsom:

Openbaring (oopenbaring, onthulling) is in die algemeen mededeling of bekendmaking van dit wat nog nie bekend is nie. Dit sluit in die religie drie elemente in:

(1) die bestaan van 'n persoonlike, goddelike Wese wat Hom bekendmaak.

(2) 'n waarheid, 'n feit, 'n gebeurtenis wat dusver nog nie bekend was nie.

(3) 'n menslike wese aan wie die bekendmaking geskied. Op die standpunt van die naturalisme kan daar, as ons hierdie drie elemente in gedagte hou, geen sprake van openbaring wees nie. Openbaring en religie onderstel dat God en mens onderskeie is en desnietemin in 'n bepaalde verhouding tot mekaar staan. Die religie is, soos die historiese ondersoek van alle godsdienste leer, 'n relasie van die mens tot 'n persoonlike God, en hou om die rede op om te bestaan as God en mens in wese één is. Die openbaring is 'n daad van God waardeur Hy Hom aan die mens medeel en bekend maak.